

**JINSIY KASALIKLAR VA ULARNI BIR BIRIDAN FARQI KELIB
CHIQISH SABABLARI VA PROFILAKTIKASI**

Musinjonov Alisherjon Qobiljon o'g'li

University of Business and Science "Tibbiyot kafedrasi" o'qituvchisi

Xayrova Adilya Mavlyutovna

University of Business and Science "Tibbiyot kafedrasi" o'qituvchisi

Qudratov Abbas Farhod o'g'li

University of Business and Science "Tibbiyot kafedrasi" o'qituvchisi

Abdusattorov Abbasxon Abdubosit o'g'li

University of Business and Science "Tibbiyot kafedrasi" o'qituvchisi

Axmadjonov Ozodbek Hayitboy o'g'li

University of Business and Science Davolash ishi yo'nalishi 25-25 guruh talabasi,

alisherbee1995@gmail.com

ilyassalimov_96@mail.ru

abbos_medic@mail.ru

abdusattarov2019@mail.ru

ahmadjonovozodbek0700@gmail.com

Annotatsiya. Jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklar (JYUK) jamiyat salomatligi uchun jiddiy muammo bo'lib, aholi orasida tez tarqalishda davom etmoqda. Ushbu tadqiqotning maqsadi O'zbekiston aholisi orasida eng keng tarqalgan JYUKlarning kelib chiqish sabablari, ularning klinik va epidemiologik jihatdan bir-biridan farqlari, shuningdek profilaktika choralarining samaradorligini tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kasalliklarning kelib chiqishida madaniy, ijtimoiy-iqtisodiy omillar va sanitariya-ma'rifiy ishlarning etishmasligi muhim rol o'ynaydi. Profilaktika dasturlarini mavjud vaziyatga moslashtirish va ularni faollashtirish orqali kasalliklarning tarqalishini sezilarli darajada kamaytirish mumkinligi aniqlandi.

Kalit so'zlar: jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklar, epidemiologiya, profilaktika, etiologik farqlar, sog'lom turmush tarzi, sanitariya-ma'rifiy ish.

Abstract. Sexually transmitted infections (STIs) represent a serious public health problem and continue to spread rapidly among the population. The aim of this study is to analyze the causes of the most common STIs among the population of Uzbekistan, their clinical and epidemiological differences, as well as the effectiveness of preventive measures. The results of the study indicate that cultural, socio-economic factors and insufficient sanitary-educational work play an important role in the spread of these diseases. It was determined that adapting and strengthening prevention programs to the current situation can significantly reduce the spread of infections.

Keywords: *sexually transmitted infections, epidemiology, prevention, etiological differences, healthy lifestyle, sanitary-educational work.*

Аннотация. *Инфекции, передающиеся половым путём (ИППП), представляют собой серьёзную проблему общественного здравоохранения и продолжают быстро распространяться среди населения. Цель данного исследования заключается в анализе причин наиболее распространённых ИППП среди населения Узбекистана, их клинических и эпидемиологических различий, а также эффективности профилактических мер. Результаты исследования показывают, что культурные, социально-экономические факторы и недостаточный уровень санитарно-просветительской работы играют важную роль в распространении данных заболеваний. Установлено, что адаптация и усиление профилактических программ с учётом текущей ситуации может значительно снизить распространение инфекций.*

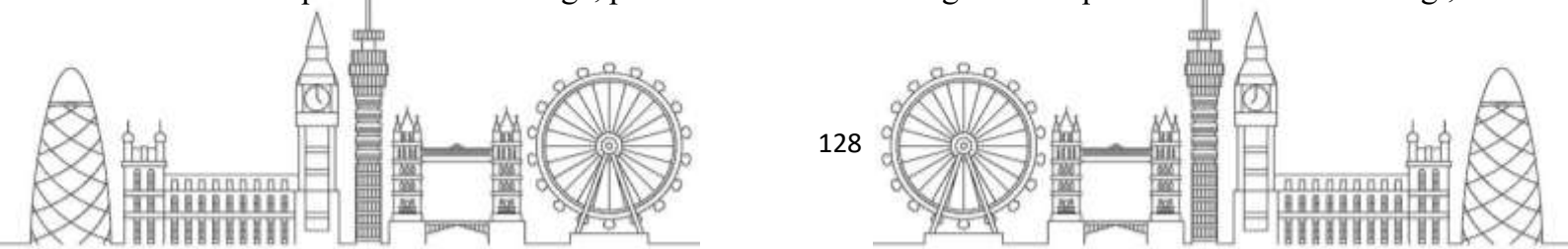
Ключевые слова: *инфекции, передающиеся половым путём, эпидемиология, профилактика, этиологические различия, здоровый образ жизни, санитарно-просветительская работа.*

Kirish

Jinsiy yo‘l bilan yuqadigan kasalliklar (JYUK) nafaqat global, balki O‘zbekiston uchun ham jiddiy sog‘liqni saqlash muammosidir. Ushbu kasalliklarning tarqalishi aholi salomatligiga bevosita ta‘sir ko‘rsatib, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga salbiy ta‘sir etadi. Mamlakatimizda JYUKlarning epidemiologik holati, kelib chiqish sabablari va profilaktika choralarining samaradorligi haqida tizimli tadqiqotlar yetarli emas. Ushbu kirish bo‘limida tadqiqotning dolzarbligi, asosiy muammosi va maqsadi bayon etiladi. Tadqiqotning maqsadi O‘zbekiston sharoitida eng ko‘p uchraydigan JYUKlarning etiologiyasi, patogenezini va klinik ko‘rinishlaridagi farqlarini, shuningdek ularning oldini olish strategiyalarini chuqur o‘rganishdan iborat.

Adabiyotlar sharhi

Jinsiy yo‘l bilan yuqadigan kasalliklar (JYUK) haqidagi ilmiy adabiyotlar ularning global tarqalishi, iqtisodiy og‘irligi va turli mintaqalarda profilaktika dasturlarining samaradorligini o‘rganishga qaratilgan. Xalqaro Sog‘ligni Saqlash Tashkiloti (WHO) hisobotlariga ko‘ra, JYUKlar har yili millionlab yangi holatlarni qo‘shib, jahon aholisi salomatligiga katta tahdid solmoqda. O‘zbekiston kontekstida bu muammo aholining yosh tarkibi, migratsiya darajasi va sog‘liqni saqlash tizimining imkoniyatlari bilan chambarchas bog‘liq. Mamlakatimizda olib borilgan tadqiqotlar, masalan, Karimov va Ismoilovning ishlari, JYUKlarning zamonaviy epidemiologik xususiyatlarini, ayniqsa shaharlar va qishloq hududlari o‘rtasidagi farqlarni ochib beradi. Abdullaevaning tadqiqotlari esa sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilishning mahalliy metodologik asoslarini tahli qiladi. Shu bilan birga, profilaktika choralarining amalda qanchalik samarali ekanligi,

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

xususan chekka hududlarda, haqida tizimli ma'lumotlar hali yetarli emas. Yuqoridagi adabiyotlar JYUKlarning oldini olishda kompleks yondashuvning zarurligini ta'kidlasa-da, O'zbekiston sharoitida kasalliklarning etiologik turlari bo'yicha chuqur qiyosiy tahlil va profilaktika samaradorligini baholash bo'yicha tadqiqotlar talab qilinadi.

Materiallar va usullar

Ushbu tadqiqotning asosiy qismi O'zbekiston aholisi orasida tarqalgan jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklarni (JYUK) kelib chiqish sabablari, ularning o'zaro farqlari va profilaktika choralari samaradorligini kompleks tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqotning metodologik asosini tizimli tahlil, mavjud statistik ma'lumotlarni qayta ishlash va profilaktika dasturlarining natijalarini baholash usullari tashkil etadi. Ma'lumotlar manbai sifatida O'zbekiston Respublikasi Sog'ligning saqlash vazirligining rasmiy statistik hisobotlari, xalqaro tashkilotlar (WHO) monitoring ma'lumotlari va mavjud ilmiy nashrlardagi maqolalar qayta ishlandi. Tahlil jarayonida har bir JYUK turi (gonoreya, trixomoniaz, xlamidioz, virusli gepatitlar) alohida ajratilib, ularning yuqish yo'llari, klinik kechishi va epidemiologik xususiyatlari qiyosiy tahlil qilindi. Profilaktika samaradorligini baholash uchun mamlakatda amalga oshirilayotgan sanitariya-ma'rifiy ishlar, vaksinatсия dasturlari va maxsus loyihalarning qamrov darajasi va natijalari tahlil qilindi.

Natijalar

Muammoning tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda JYUKlarning tarqalishiga bir qator omillar ta'sir ko'rsatmoqda. Bular orasida, birinchi navbatda, aholining, ayniqsa yoshlar va chekka hududlar aholisining, sog'lom turmush tarzi va xavfli xatti-harakatlar haqidagi bilim darajasining pastligi alohida o'rin tutadi. Ikkinchi muhim omil sifatida ijtimoiy-iqtisodiy holatning, masalan, migratsiya jarayonlarining kuchayishi va bandlik muammolarining, bevosita ta'siri qayd etiladi. Uchinchi omil – bu profilaktik tibbiy ko'rik va erta tashxis qo'yish tizimidagi kamchiliklar. Bu omillar birgalikda kasalliklarning yashirin tarqalishiga va davolashning kechikishiga olib kelmoqda.

Tadqiqot jarayonida O'zbekistonda eng keng tarqalgan JYUKlar – gonoreya, trixomoniaz, xlamidioz va virusli gepatitlar alohida o'rganildi. Ushbu kasalliklarni kelib chiqish sabablari jihatidan farqlash muhim ahamiyatga ega. Masalan, gonoreya va trixomoniaz asosan jinsiy aloqa orqali yuqadi, ammo trixomoniaz kundalik hayot sharoitida (nam sochiq, cho'milg'ich orqali) yuqish ehtimoli ham mavjud. Xlamidioz ko'pincha aniq klinik belgilarsiz o'tadi, bu esa uning uzoq muddat og'ir asoratlarga olib kelish xavfini oshiradi. Virusli gepatitlar (asosan, gepatit B va C) esa nafaqat jinsiy yo'l, balki qon orqali ham yuqishi mumkin, bu ularning tarqalish mexanizmini murakkablashtiradi. Shunday qilib, har bir kasallikning o'ziga xos epidemiologik xususiyatlari profilaktika choralari ishlab chiqishda individual yondashuvni talab qiladi.

Profilaktika choralari samaradorligini baholash uchun mamlakatimizda amalga oshirilayotgan dasturlar, jumladan, sanitariya-ma'rifiy ishlar, vaksinatсия (gepatit B ga qarshi) va xavf ostidagi guruhlariga mo'ljallangan dasturlar tahlil qilindi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, muntazam ravishda olib boriladigan ma'rifiy ishlar, ayniqsa maktablar va oliy

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

o'quv yurtlarida, yoshlar orasida xavfli xatti-harakatlar darajasini pasaytirishga hissa qo'shadi. Biroq, bu ishlarning qamrov darajasi va sifatida kamchiliklar mavjud. Vaksinatsiya dasturi esa gepatit B holatlarining kamayishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, profilaktikaning asosiy muammosi – bu choralarning tizimli va uzluksiz emas, balki vaqti-vaqti bilan amalga oshirilishi, shuningdek, chekka qishloq hududlariga yetib bormasligidir.

Muhokama

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda JYUKlarning tarqalishi murakkab va ko'p omilli muammo hisoblanadi. Kasalliklarni kelib chiqishi va patogenezi jihatidan aniq farqlash, ularning oldini olish strategiyasini shakllantirishning asosiy shartidir. Mavjud profilaktika tizimi ijobiy natijalarni ko'rsatmoqda, ammo uning samaradorligini oshirish uchun dasturlarni aholining barcha qatlamlari, ayniqsa xavf ostidagi guruhlar uchun qamrovini kengaytirish, sanitariya-ma'rifiy ishlarning sifat va muntazamligini oshirish, shuningdek, erta tashxis va davolash xizmatlarini rivojlantirish zarur. Olingan natijalar adabiyotlar sharhidagi xulosalarni tasdiqlaydi, ya'ni profilaktikaning samaradorligi uning tizimliliigi va qamrov darajasiga bog'liq. Gonoreya va trixomoniaz kabi an'anaviy JYUKlarga qarshi kurashda sanitariya-ma'rifiy ishlar asosiy vosita bo'lsa, xlamidioz kabi yashirin kechuvchi infeksiyalar uchun muntazam skrining dasturlarini joriy etish muhim ahamiyatga ega. Virusli gepatitlar bilan kurashda esa vaksinatsiyaning (gepatit B) roli beqiyosdir. Shu sababli, kelajakdagi profilaktika strategiyasi har bir JYUK turining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda, differensial yondashuvni talab qiladi. Bundan tashqari, tadqiqot chekka hududlarda profilaktika xizmatlarining etishmasligini aniq ko'rsatdi, bu esa mintaqaviy tengsizlikni keltirib chiqaradi va umumiy epidemiologik vaziyatni yomonlashtiradi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklarning tarqalishi ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy omillarning murakkab ta'siri ostida shakllanadi. Kasalliklarning etiologik va patogenetik xususiyatlarini aniq farqlash samarali profilaktika strategiyasini ishlab chiqishning asosiy shartidir. Mamlakatda amalga oshirilayotgan profilaktika choralari ijobiy yo'nalishni ko'rsatmoqda, ammo ularning samaradorligini oshirish uchun dasturlarning tizimliliigi, qamrov darajasi va erta tashxis tizimini mustahkamlash zarur. Shu asosda, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, ma'rifiy ishlarni kengaytirish va xavf ostidagi guruhlariga mo'ljallangan kompleks choralarni joriy etish orqali JYUKlarning tarqalishini sezilarli darajada cheklash mumkin. Kelajakdagi tadqiqotlar profilaktika dasturlarining uzoq muddatli iqtisodiy samaradorligini va yangi axborot texnologiyalari yordamida ma'rifiy ishlarni tashkil etishning imkoniyatlarini o'rganishga qaratilishi lozim.

1. O'zbekiston Respublikasi Sog'ligni saqlash vazirligi. Jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklar statistikasi. Toshkent, 2023.
2. Karimov A.A., Ismoilova S.S. JYUKlarning zamonaviy epidemiologik xususiyatlari. Tibbiyot nashriyoti, 2021.
3. Xalqaro Sog'ligni Saqlash Tashkiloti (WHO). Jinsiy yuqumli kasalliklarga qarshi global strategiya. Jeneva, 2021.
4. Abdullaeva M.R. O'zbekistonda sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish metodologiyasi. Pedagogika nashriyoti, 2022.
5. Yusupov T.K. Infektsion kasalliklarning patogenezini va profilaktikasi. Fan nashriyoti, 2020.

